

HIITISTEN KIRKKO.

Seurakunnan nykyinen puinen kirkko rakennettiin v.1685-1686 (rak.mest.Josef Svensson Turusta).

Malliltaan se on ristikirkko, jonka ristikeskuksessa kohoaa keskusneliön laajuinen, korkeanpuoleinen torni. Tässä rakennusosassa on matala, piikkiin päättyvä telttakatto. Ristivarsien aumatut katot yhtyvät keskustornin seiniin. Kuorisakaran vieressä on matala sakaristorakennus.

Sakaroiden sisäkatteena on laakeat puuholvit ja keskuksessa fasaakatto. Kirkon rakenteita kangistaa edelleen pituus- ja poikkisuuntaan korkeat, ristivarsien poikki rakennetut sideparrut.

V.1697-98 tehtiin ikkunia ja karmeja.

V.1709-10 tehtiin saarnastuoli.

V.1733 maalattiin saarnastuoli.

V.1746 tehtiin 2 ikkunaa.

V.1760 tehtiin uudet penkit (Isak Olin).

V.1820 purettiin kuoriaitaus.

V. vuorattiin kirkko sisältä tasaponttilaudoilla pystyyn. (1863)

V.1889 ostettiin urut ja holvi koroitettiin urkulehterin kohdalla sekä tehtiin kannatupylvää lehterin alle.

Korjauksia: -, 1914, 1923 ja 1969.

Korjaustyöt 1969.

(eri vaiheet v.1953-1969).

Vuonna 1953 heinäkuun 26 p:nä kävi M.T:n Hist.osaston johtaja tri.Nils Cleve (Nyk.valtionarkeologi) kirkkoa tarkastamassa ja totesi että kirkkoa on maalattu ulkoa kesällä 1952 M.T:n antamien ohjeiden mukaisesti.

Tarkastuskäynti koski pääasiallisesti kirkon sähkövalaistusta. Todettiin että 2 suurta, keskikäytävän kohdalla riippuvaa, katto-kruunuja voidaan sähköistää ja tavittavat lisävalaisimet asennetaan seinille, joita tarvitaan 8 kpl. Kuoria valaistaan kohdevalaisimilla, joita asennetaan vetoparrun alttarinpuolelle. Lähivuosina seurakunnalla on tarkoitus korjata kirkon sisältä. Koska kirkon sisustus on säilynyt, jotenkin, alkuperäisessä asussaan niin kysymykseen tulee vain pienempiä rak.tekn.töitä ja maalausten entisöiminen.

Helmiponttilaudoitus poistetaan holvista, saarnastuolin jalustasta ja alttarille päin olevasta penkkifasadista.

Penkit korjataan siten että niissä on parempi istua. etc...

Koska seurakunta kuuluu Suomen "köyhiin saaristoseurakuntiin" lupautui M.T., rak.konservaattorin suostumuksella, hoitaa työt kirkossa virkatyönä.

Kirkon Keskusrahasto antanee myös avustuksen.

Tästä M.T:n lupauksen johdosta kävin kirkossa ja laadin korjaussuunnitelman, joka koski, valaistusta, lämmitystä, holvin ja penkkien korjausta.

Käsittelin kirkon lämpöeristämistä ja ulkovuorauksen mahd.uusimista etc...

Maalaustöistä laadin erillinen työselostus kustannusarvioineen. Suunnitelma lähetettiin seurakunnalle marraskuun 19 p:nä 1953.

Kului vuosi - kului montakin....

Kesällä 1966 tuli elonmerkki ja kävin kirkossa.

Totesin että sähköistystyöt oli tehty, suurin piirtein, niin kuin suunnitelmassani oli sanottu. Lämminilmasysteemi oli myös asennettu kirkkoon.

Kirkon ulkuvuoraus oli kesällä ajankohtainen.

Koska 1953 laadittu korjaussuunnitelma oli esittain "vanhentunut" niin laadin "uusittu painos" 23.8 1966, joka oli yksityiskohtaisempi kuin edellinen.

Uusittu työsuunnitelmaa kädessä lähtivät isännät asioita eteenpäin viemään.

Kaksi vuotta myöhemmin eli kesällä 1968 kirkkoa vuorattiin ulkoa ja maalattiin punaiseksi, valkoisin listoin. Katto maalattiin mustaksi. Työ tehtiin paikaisella työvoimalla.

Kun kirkko ulkoa oli selvä oli sisäkorjaus "tapetilla".

Kirkon sisäkorjauksen loppuvalmistelut aloitettiin kesällä 1968 ja töihin päästiin talvella 1969.

Paikkakuntalaiset suorittivat puutyöt.

Sakari Vueljainen "poikineen" suoritti maalaustyöt.

Fjalmar Hermansson suoritti maalausten restaureinnin ja häntä avustivat "Kallen porukka".

Th. Lindquist kävi muutaman kerran kirkossa, työn aikana, poikia tervehtimässä ja totesi että, hyvin menee.

Hiitisten kirkon sisäkorjaus on niitä laajimpia restauroimistöitä, prosentuaalisesti katsettuna, mitä Suomessa viime vuosina on tehty.

Kiinteä sisustus nk. penkit, parv. kaitteet, saarnastuoli etc... on

"puhtaasti" restauroitu ja väripaikkauksia on erittäin vähän.

Holvi, seinät, ikkunat ja ovet on uudestaan maalatut ja niissä on alkuperäiset värisävyt.

Koska seinien vuoraus on v. 1863 niin ei voida puhua "puhtaasta" 1600-luv. asusta. Väritys edustaa pääasiallisesti 1700-lukua.

Sisäväritykset.Holvi.

Alkuaan holvi oli maalaamaton ja kattolista punainen - 81.

V.1863 holvi maalattiin valkoisella liimavärillä ja keskineliöön maalattiin keltainen, 2,5 m kokoinen, aurinko.

Holvi maalattiin myöhemmin sinisellä "trossimarmoroinnilla" valk. pohjalle. Aurinkoa ei maalattu uudestaan vaan korjattiin.

V.1914 holvi vuorattiin helmiponttipaneelilla ja maalattiin valkoisella öljyvärillä.

V.1969 helmiponttilaudoitus poistettiin ja vanha laudoitus, 9"12" leveä, maalattiin valkoiseksi - 36.

"Keskineliön aurinko" uusittiin.

Seinät.

1. maalaamaton hirsiseinä.

2. harmaanvalkoinen (tasaponttilaudoitus).

3. sininen "trossimarmorointi" harmaan valkoiselle pohjalle.

4. vaal. harmaa.

5. harmaan valkoinen (1969).

Rintapaneli kuorissa.

1. marmorointia mustalla ja vihreällä vaal. harmaalle pohjalle.

2. tammipuunjäljennös (harm. ruskea).

3. tammipuunjäljennös (kellertävä).

4. vaihe 1 uusittuna (1969).

Ikkunat.

Vanhin todettu väri on helmenharmaa ja 1969 uusittiin sama - 24.

Ovet.

Vanhin värisävy on helmenharmaa ja 1969 uusittiin sama väri -24.

Lattia.

On ollut ja on edelleen maalaamattomana.

Jotta lattian puhdistus olisi helpompi niin se kuullotettiin öljylasuurilla 1969.

Penkit.

Kuorissa olevat fasadit on maalaamalla jaettu kenttiin ja kentissä on, harmin värein, tyyliteltyä kasviornamenttia. Kenttien ympäri on 5sm lev. musta viiva. Kenttien välit ovat n. 20sm lev ja markeeraa fasadin kehystä.

Selkänojat ja istuimet ovat maalaamattomat.

V.1733 penkkifasadit, käytävissä, on tehty tasaponttilaudoista ja maalattu, pähkinäpuuta muistuttavaa, puunjäljittelyllä. Samoin penkkien päädyt.

Penkki-ovien peilit ovat sinisen vibrät, peilien kehyslistat oransinpunaiset. Peilien yläpuolella, ovikehykseen, on maalattu penkin

numero, jotta oikea järjestys kirkossa säilyisi.

Sokkelilista on tumman sinivihreä.

Selkänojat, kirjahyllyt ja istuimet ovat maalaamattomat.

Vuonna 1820 kun kuoriaitausta mataloitiin ja vuorattiin makavalla laudoituksella maalattiin se vaal.harmaaksi. Tälle vaal.harmaalle pohjalle tehtiin marmorointia mustalla ja vireällä värillä.

V.1914 penkit maalattiin sen ajan, ihannevärillä, tammipuunottrauksella.

Selkänojat peittomaalattiin harmaanruskeiksi.

V.1969 penkit restauroitiin, jolloin ne kokonaisuudessa saivat alkuperäinen asunsa.

Parv.kaitteet.

1.Länsiparveke on vanhin ja siinä on sama väritysvaihe kuin 1:nen vaihe kuorissa olevassa penkkifasadissa 1680-luvulta.

2.V.1733 maalattiin kaide samoin kuin penkkifasadit. Silloin peileihin maalattiin pyhimyskuvat siniselle pohjalle, joita on 7 kpl. S.Thomas, S.Mathaus, S.Jacob den mindre, S.Simån, S.Mathias, S.Philippus, S.Judas d e d a(i)s.

Peilien välissä on maalattu pilasteri, jonka pohjaväri on valkoinen ja varjostettu harmaalla ja mustalla. Pilasterin tausta on vihreä. Peilejä kehystä, maalaamalla, oranssipunaiset listat. Kaitteen kehysosa on ruskea. Ylin profiililista on pun.ruskea ja alin lista pitsi-leikkauksineen on sininen.

Samanaikaisesti kuin pohjois-ristisakaraan tehtiin parveke, niin länsiparvekkeen kaide maalattiin, jolloin pyhimyskuvat maalattiin yli.

Molemmissa kaitteissa tehtiin peilijakoa. Länsikaide on jaettu värein ja pohj.kaide puulistoin 10 peiliin.

Peilin pohja on tumman sininen ja peiliä kehystävä lista oranssipunainen. Kehäosa on ruskea (puunjäljennös). Ylälista on ruskea ja molemmissa reunoissa on sininen viiva. Alin lista pitsi-reunoineen on tum.sininen.

V.1914 maalattiin kaitteet samoin kuin (tammipuunottraus).

V.1969 restauroitiin kaitteet ja näin saatiin pyhimyskuvat näkyviin ~~X~~ länsikaiteessa ja siniset peilit pohj.kaiteessa.

Molemmat kaitteet ovat, "oma ikänsä", ensimmäisessä väriassaan.

Saarnastuoli.

V.maalattiin saarnastuoli.

Pääväri on ruskea, tummin juovin, eli voimakkaasti stilisoitua pähkinäpuunjäljennöstä.

Peilejä on 6 kpl. ja niissä on maalatut pyhimyskuvat harmaalle pohjalle: Kristus, Lukas, Johannes, Petrus, Markus ja Bartalomeus.

Korin kapeissa listakentissä on oranssiväriset ja sammalvihreät lehtiornamentit. Puolipylväät ovat harmaan-mustat ja niiden ylä- ja alapäässä on maalatut enkelinpäät.

Jalusta on muurattu kivistä ja rapattu.

V.1914 maalattiin saarnastuoli valkoiseksi sinisin peilein ja profiililistat kultabronssilla.

V.1969 saarnastuoli restauroitiin alkuperäiseen asuunsa.

Kuori-ikkunissa on "lasimaalaukset" 1920-luvulta joille ei tehty mitään. Ei hyvää eikä pahaa.

Tätä selitystä voidaan jatkaa, mutta kun työ kirkossa valmistui jo kesäkuun lopulla 1969 niin on minunkin lopetettava ja lähdettävä muihin hommiin.